

5. Загоруйко Т. И. Влияние психологии на интенсификацию процесса изучения иностранных языков [Текст] / Т.И. Загоруйко, О.Ф. Курочкина // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури. – 2011. – Випуск 2 (88). – С. 78-83.
6. Занюк С. С. Психология мотивации / С. С. Занюк. – К. : Эльга-Н ; Ника-Центр, 2002. – 352 с.
7. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы [Текст] / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер, 2006. – 512 с.
8. Красногорова І.Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.01/І. Б. Красногорова. – К., 1999. – 22 с.
9. Меденцова Т.М. Аналіз понять «мотиви» та «мотивація навчання» особистості [електрон. ресурс] / Т.М. Меденцова // Народна освіта. – 2009. – 2009.-Вип.1(7).–Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2009-1/09_mtmno.htm
10. Меденцова Т.М. Проблема мотивації в сучасній психології / Т.М. Меденцова // Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції [Наука і освіта 2004], (Дніпропетровськ, 10-25 лютого 2004р.). - Том 29. Психологія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2004. – 92с.
11. Хекхаузен Х. Психология мотивации достижения / Пер. с англ. – СПб.: Речь, 2001. – 240 с.
12. Шаповал Т. Розвиток індивідуальності й мотиви учіння в старшому шкільному віці / Т. Шаповал // Психолог. – 2005. – № 1. – С. 3-7.
13. Щедровицкий Г. П. Мышление. Понимание. Рефлексия. - М., 2005.- 800 с.
14. Якобсон П. М. Психологические проблемы мотивации поведения человека / П. М. Якобсон. – М. : Просвещение, 1969. – 317 с.

Відомості про автора:

Волосожар Ольга Олександрівна – аспірантка кафедри теоретичної та консультативної психології Інституту соціології, психології та соціальних комунікацій Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Статтю подано до друку 10.04.2015.

УДК 159.923.2-055.26

© О. В. Волошок, 2015 р.

О. В. Волошок (м. Львів)

САМОСТАВЛЕННЯ ТА ЦІННОСТІ ЖІНОК З РІЗНИМ РІВНЕМ СІМЕЙНОЇ ТРИВОГИ

Психічне здоров'я жінки є важливою проблемою в сучасній науковій психології. Самоотношение і цінності, як домінуючі компоненти в структурі особистості впливають на особистісну реалізацію і задоволеність життям. У статті наводяться результати емпіричного дослідження особистісних рис жінок з різним рівнем сімейної тривоги. Автор розкриває відмінності в рисах самоставлення і ціннісних орієнтаціях жінок з низьким і середнім рівнем нервово-психічної напруги. Жінки, яким властиві середні показники сімейної тривоги мають нижчий рівень загального самоставлення, порівняно з жінками з низьким рівнем сімейної тривоги. В кінці статті наводяться практичні рекомендації жінкам з підвищеним рівнем сімейної тривоги.

Ключові слова: особистість жінки, самоставлення, ціннісні орієнтації, сімейна тривога, нервово-психічну напругу.

Психическое здоровье женщины является важной проблемой в современной научной психологии. Самоотношение и ценности, как доминирующие компоненты в структуре личности

вливают на личностную реализацию и удовлетворенность жизнью. В статье приводятся результаты эмпирического исследования личностных черт женщин с разным уровнем семейной тревоги. Автор раскрывает отличия в чертах самооотношения и ценностных ориентациях женщин с низким и средним уровнем нервно-психического напряжения. Женщины, которым свойственны средние показатели семейной тревоги имеют более низкий уровень общего самооотношения, сравнительно с женщинами с низким уровнем семейной тревоги. В конце статьи приводятся практические рекомендации женщинам с повышенным уровнем семейной тревоги.

Ключевые слова: личность женщины, самооотношение, ценностные ориентации, семейная тревога, нервно-психическое напряжение.

Mental health of women is an important issue in the modern scientific psychology. The self-attitude and the values as a dominant component in the personality structure, determine the effectiveness of the activities affect the personal realization and life's satisfaction. The article presents the results of an empirical research of personality traits of women with different levels of family anxiety. The author reveals the differences in self-attitude and the value orientations of women in low- and middle-mental stress. The women with average values of family anxiety have lower rates in self-attitude and only highest score on a scale self-incrimination compared with women with low family anxiety. At the end of the article provides practical advice to women with higher levels of family anxiety.

Keywords: woman's personality, self-attitude, values, family anxiety, mental stress.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день більшість людей знаходиться у стані інформаційного та емоційного стресу, переживає тривогу та неспокій, невпевненість у завтрашньому дні. Сучасна жінка опинилась у непростих умовах, оскільки переживає не тільки за себе, а також і за майбутнє своїх дітей, за стабільність функціонування сім'ї в цілому. Крім того, поєднання активності та відповідальності у професійній та сімейній сфері створює додаткове навантаження і зумовлює високий рівень психоемоційного напруження у більшості жінок. Як пише американська дослідниця Дж. Віткін: «Жінки відчувають деякі специфічні стреси, пов'язані із жіночою фізіологією, змінами у житті – заміжжям, материнством, розлученням і фінансовими ускладненнями, які виникають після цього. Жінки переживають психологічні стреси, зокрема, це - домогосподарки, яким необхідно відірватись від монотонної домашньої роботи, ділові жінки, на яких тисне необхідність частіше бути вдома, щоби не втратити сім'ю і просто працюючі жінки, яким, здається ніколи не вдається розібратись із особовими рахунками та мати нормальний сон» [1, с. 11-12].

Самоставлення - як фундаментальна складова у структурі особистості детермінує соціальну поведінку, впливає на успішність будь-якої діяльності та особистісної самореалізації людини. На рівні свідомості самоставлення виявляється у поведінці та діяльності як загальне, глибоке почуття «за» чи «проти» самого себе у формі самоповаги, аутосимпатії, близькості до самого себе, очікування позитивного ставлення від інших. На рівні підсвідомості працюють механізми психологічного захисту «Я», самоцінності, які набувають особливу роль при негативному самоставленні, яке проковує деструктивну поведінку, сприяє деформації особистості [6].

Цінності - як елемент спрямованості особистості, поряд із самоставленням, є вагомими регуляторами соціальної поведінки, зумовлюють вибір виду діяльності та її ефективність, і в цілому визначають життєвий шлях особистості. Цінність – це те, що для людини має велике значення, що відповідає її актуальним потребам, ідеалам, особистісним сенсам. Проте цінності – не просто об'єкт потреб, а опосередкований культурою еталон важливого у досягненні цих потреб, який має характер, що виходить за межі індивідуальної свідомості [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема самоставлення аналізувалась у роботах багатьох науковців. Теоретичний аналіз поняття самоставлення, що розглядається як

складова самосвідомості (І.С. Кон, В.В. Столін, С.Р. Пантілеєв); узагальнене одномірне утворення, що відображає більш чи менш стійкий ступінь позитивності чи негативності ставлення до самого себе (В. Гезас, Л. Веллс, Г. Марвелл, С. Куперсміт), показав, що самосвідомість можна розглядати одночасно як процес, за допомогою якого особистість формує ставлення до себе і пізнає себе і як продукт цього процесу – як образ «Я». Водночас, образ «Я» є необхідною умовою самоставлення, важливим механізмом всіх форм життєдіяльності, що включає саморозвиток особистості. Одним із напрямів у вивченні емоційно-цінісної природи ставлення до себе є праці (Е.І. Савонько, Л.Г. Подоляк, С.П. Тищенко, О.О. Ящишин), де вихідним положенням виступає розуміння ставлення до себе як сукупності емоційних переживань і оцінних суджень особистості щодо самої себе [2].

Проблемою ціннісних орієнтацій, як елементів спрямованості й внутрішніх детермінант поведінки особистості, займалися як вітчизняні, так і закордонні психологи - представники різних психологічних напрямків і течій. Особливо великий внесок у вивчення ролі установки та цінностей у регуляції соціальної поведінки особистості зробили російські психологи В.А. Ядов, А.Г. Асмолов, Г.М. Андреева і відомі представники грузинської психологічної школи - Д.Н. Узнадзе, Ш.А. Надірашвілі та інші. Велике значення ціннісним орієнтаціям у структурі особистості надавали такі українські психологи як: М.Й. Боришевський, Г.Н. Палюх, І.П. Товпінець, А.О. Ручка, а також представники західної психологічної думки – Є. Шпрангер, Г. Олпорт та інші.

Ціннісні орієнтації поряд із спрямованістю інтересів, на думку В.А. Ядова, утворюють вищий рівень ієрархії диспозиційної системи, який є вирішальним у регуляції соціальної поведінки особистості. Розвинуті ціннісні орієнтації – ознака зрілості особистості, показник міри її соціальності. Стійка і непротирічлива сукупність ціннісних орієнтацій обумовлює такі явища особистості, як цілісність, надійність, віру певним принципам та ідеалам, здатність до вольових зусиль в ім'я цих ідеалів та цінностей, активність життєвої позиції, наполегливість у досягненні мети. Відповідно, протиріччя в ціннісних орієнтаціях породжує непослідовність у поведінці. Отже, найважливішою передумовою успішної самореалізації людини є узгоджена, непротирічлива система ціннісних орієнтацій, яка лежить в основі формування змістовно і хронологічно узгоджених життєвих цілей та планів [5].

На сьогоднішній день залишається недостатньо розкритою проблема психологічного змісту цінностей та самоставлення саме у жінок періоду ранньої дорослості, що є досить специфічною, вузькою групою, яка потребує додаткових психологічних досліджень та аналізу.

Формулювання цілей статті. Актуальність даної проблеми обумовила вибір мети нашого дослідження - це розкриття відмінностей та взаємозв'язків між особистісними рисами жінки і її рівнем сімейної тривоги. Об'єктом дослідження стала особистісна сфера жінки, а предметом - самоставлення та ціннісні орієнтації жінок з різним рівнем сімейної тривоги. Групу досліджуваних склали 50 жінок періоду ранньої дорослості (20-40 років), які поєднують навчання/роботу та виховання дітей. З них 30 осіб виховують 1 дитину, 16 осіб – 2 дітей, 4 особи – від 3 до 5 дітей. Досліджувані отримують другу психологічну освіту (41 особа) та працюють викладачами гуманітарних факультетів ЛНУ ім. І.Франка (9 осіб).

Методики, які ми використали для дослідження були наступні: опитувальник самоставлення В. Століна, С. Пантілеєва, методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича, проективний тест «Незакінчені речення» О. Кікінежді, опитувальник «Аналіз сімейної тривоги» Е.Г. Ейдеміллера.

Ми припустили, що для досліджуваних жінок буде властивим підвищений рівень тривоги і нервово-психічного напруження, оскільки досить складно поєднувати навчання/роботу і виховання малолітніх дітей. Другою гіпотезою нашого дослідження було припущення, що для жінок будуть властиві такі термінальні цінності, як щасливе сімейне життя, любов, пізнання, активне діяльне життя, а серед інструментальних цінностей – освіченість, вихованість, широта поглядів і чуйність. Третя гіпотеза полягала у тому, що показники самоставлення жінок будуть у межах середніх значень, оскільки для поєднання навчання/роботи і виховання дітей необхідна впевненість у собі, але разом з тим тривога за правильність рішення може негативно впливати на самооцінку. Як пише

Зелінська Т.М., самооцінка жінок переважно формується у тісному зв'язку з їх здатністю піклуватись про дитину і підтримувати інших близьких їм людей. Соціальні очікування, які пов'язані з уявленням про те, що жінка повинна створювати умови для діяльності інших людей, перебувають у протиріччі із завданнями її власного психологічного розвитку [3, с. 118].

Також ми припустили, що для жінок з різним рівнем сімейної тривоги будуть властивими відмінності у самоствавленні та ціннісних орієнтаціях. І нарешті, п'ята гіпотеза полягала у тому, що ми передбачали наявність обернених взаємозв'язків між проявами сімейної тривоги і компонентами самоствавлення жінок.

Аналіз результатів дослідження. Результати дослідження засвідчили, що більшість опитаних жінок має досить високі показники за такими шкалами, як «самоповага», «аутосимпатія», «самоприйняття», «самоінтерес» та «саморозуміння» (на рівні 80%), та дещо нижчі показники за шкалами «очікування позитивного ставлення від інших» (на рівні 50%) та «самозвинувачення» (на рівні 40%). Отже, інтегральний показник самоствавлення досліджуваних є досить високий. Можливо, такі результати пояснюються тим, що більшість з опитаних жінок вивчає психологію чи працює у даній сфері, а отже намагається жити в гармонії з собою. Крім того, досліджувані проходять навчання для подальшої професійної реалізації чи вже працюють, створили сім'ю, мають дитину (-ей), що теж може суттєво впливати на рівень самоствавлення.

Також, за результатами методики «Ціннісні орієнтації» М. Рокича було виявлено, що для більшості жінок найважливішими термінальними цінностями виступають щасливе сімейне життя (M=4), здоров'я (M=4) та любов (M=5), а серед інструментальних цінностей – вихованість (M=7) та життєрадісність (M=7). Перевага даних термінальних цінностей є досить характерною для осіб періоду ранньої дорослості, коли перед молодою людиною стоять завдання пошуку партнера для спільного життя, встановлення близьких емоційних зв'язків з іншою людиною. На думку Е. Еріксона, протиріччя між близькістю та ізоляцією – одна з найбільших проблем у ранній дорослості. Близькість вимагає встановлення тісних взаємозв'язків з іншою людиною, які приносять взаємне задоволення. Ізоляція з'являється у результаті неможливості досягнути взаємності, іноді внаслідок того, що ідентичність індивідуума настільки слабка, що виникає ризик втрати себе при єдності з іншим [4]. Домінування життєрадісності, як інструментальної цінності, у досліджуваних жінок можна пояснити тим, що дана цінність може виступати ресурсом жінки у подоланні стресової ситуації, адже вона додає сили та оптимізму для вирішення труднощів. Щодо вихованості, то передбачається, що жінка, яка здобуває вищу освіту чи власне її вже отримала має бути вихованою особою, яка володіє високим рівнем культури.

З метою виявлення домінуючих цінностей та установок жінок у період ранньої дорослості ми також застосували проєктивну методику «Незакінчені речення», яку запропонувала український психолог О. Кікінежді. Опрацювання результатів опитування засвідчило, що для більшої частини досліджуваних вагомою цінністю є наявність сім'ї (34%) та дітей (34%), а також гармонія особистісна та в стосунках з партнером (17%). Такі результати свідчать про відповідність уявлень жінок гендерним стереотипам, згідно з якими найкращою сферою для реалізації жінки є сім'я і материнство. Справжнім жінкам, згідно думки досліджуваних, личить бути ніжними (13%), жіночними (13%) та впевненими у собі (13%), а на останній сходинці в ієрархії цінностей опинилась – зовнішня краса (6%). Чоловік пишається дружиною, якщо вона є впевнена у собі (15%) та освічена (15%). Проте, досить мало опитаних жінок вважають, що чоловіки цінують у жінках таку соціальну роль, як добра матір (6%). Тобто виходить деяка суперечливість між тим, що жінки вважають головним у житті і що про це думає чоловік, з точки зору досліджуваних жінок.

Далі ми виявляли, який вид роботи жінки найбільше цінують та вміють виконувати. Найкраще у житті жінка може виконувати роботу до якої має хист, на думку 38% опитаних. Щодо посади, яку може займати жінка, то це виявились посада психолога, лікаря, вчителя, тобто ті, які відносяться до професій типу «Людина-людина», а також ті, які відповідають її покликанню. Цікавим виявилось те, що 16% досліджуваних вважають, що жінка прекрасно справляється з посадою

керівника підприємства і може вправно виконувати трудові обов'язки у сфері управління. Такі результати дослідження можуть свідчити про те, що сучасна жінка має різноманітну систему цінностей, що призводить до виконання багатьох соціальних ролей. Проте данні цінності є суперечливими. З одного боку вона прагне відповідати соціальним очікуванням – створити сім'ю та виховати дітей, а з другого боку для неї важливими є цінності професійної самореалізації, високого рівня освіти і культури, що буде підвищувати рівень її самооцінки. Крім того, реалії сучасного життя досить часто змушують жінку орієнтуватись і на матеріальні цінності з метою забезпечення сім'ї, у випадку низького рівня життя, безробіття чоловіка. У будь-якому випадку, така жінка набуває рис андрогінних, тобто таких, які поєднують високий рівень фемінних та маскулінних якостей. Відомий факт, що андрогінні особи успішно адаптуються в умовах соціального середовища. Небезпека полягає у тому, щоби не стати занадто маскулінною особою, втративши при цьому жіночність, яка є важливою для самих опитуваних.

Для того, щоби виявити типи досліджуваних жінок за рівнем сімейної тривоги, ми застосували статистичну обробку даних, зокрема, кластерний аналіз. У результаті було отримано 2 кластери. У 1 кластер увійшли жінки з середніми показниками сімейної тривоги, а у другий кластер – жінки з низькими показниками почуття провини, тривоги та нервово-психічного напруження. Під «сімейною тривоگو» розуміється стан тривоги, який недостатньо усвідомлюється або локалізується. Характерною ознакою даного типу тривоги є те, що вона виявляється у сумнівах, страхах, стурбованості щодо здоров'я членів сім'ї, їх поведінки та конфліктах, які виникають. В основі сімейної тривоги, як правило, лежить погано усвідомлена невпевненість індивіда у якомусь досить важливому для нього аспекті сімейного життя. Це може бути невпевненість у почуттях іншого шлюбного партнера, невпевненість у собі. Важливими складовими сімейної тривоги, на думку Е.Г. Ейдеміллера, є почуття безпомічності та відчуття нездатності вплинути на хід подій у сім'ї, спрямувати його у потрібне русло [7].

Далі ми застосували порівняльний аналіз між двома групами жінок (Рис. 1). Жінки з 2 кластеру, тобто з низькими показниками сімейної тривоги, відрізняються від жінок 1 кластеру ($M=16,8$) тим, що мають вищі бали за шкалами методики «Самоставлення» ($M=22$). Тобто жінки, які не хвилюються надмірно у сімейному середовищі, мають вищу самооцінку, симпатизують собі та ліпше себе розуміють на відміну від жінок, які більше хвилюються за те, що відбувається у сімейному колі. Натомість жінки з середніми показниками сімейної тривоги мають нижчі показники у самоставленні і лише вищий бал за шкалою самозвинувачення ($M=5,0$), порівняно з жінками із низьким рівнем сімейної тривоги ($M=3,8$).

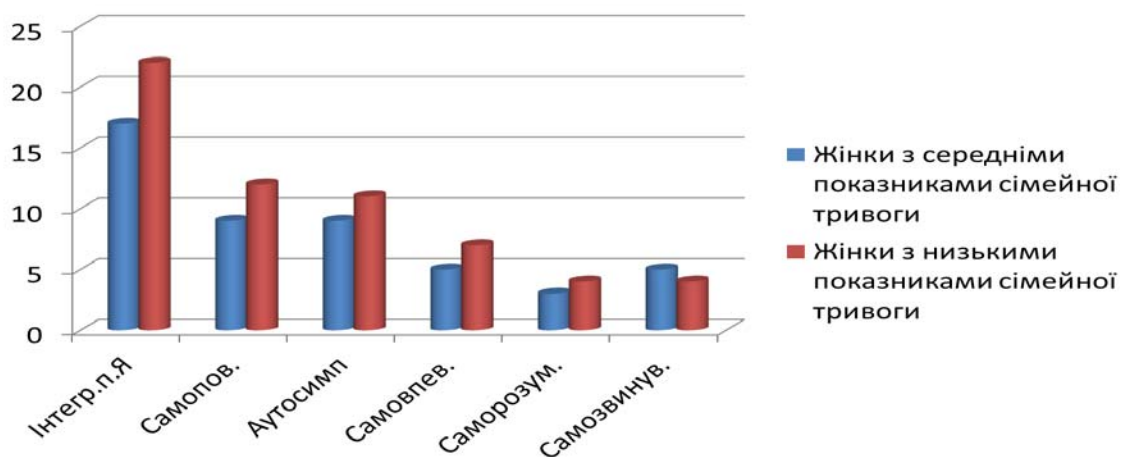
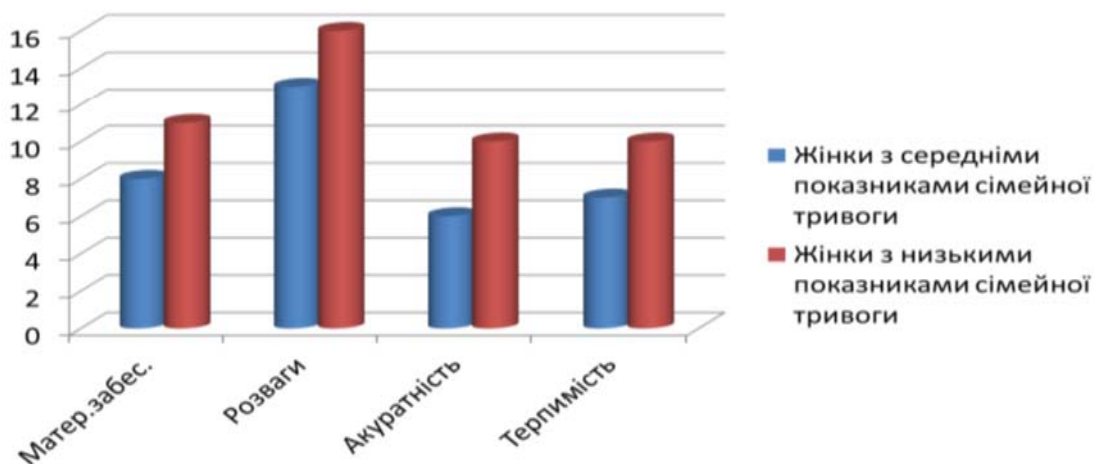

Рис. 1. Результати порівняльного аналізу між групами жінок за методикою «Самоставлення» В.Століна, С.Пантілєєва

Крім того, були виявлені відмінності між даними групами жінок у сфері ціннісних орієнтацій. Так, жінки з низьким рівнем сімейної тривоги більше орієнтовані на такі термінальні цінності, як матеріальне забезпечення та розваги, а серед інструментальних цінностей домінували акуратність і терпимість до інших, порівняно зі жінками з середнім рівнем сімейної тривоги. Це може свідчити, що жінки з низьким рівнем сімейної тривоги більш прагматично орієнтовані, шукають можливість задоволення матеріальних потреб поза сім'єю, а також вміють відпочивати, радіти життю (див. Рис. 2.).

Рис. 2. Результати порівняльного аналізу між групами жінок за методикою «Ціннісні орієнтації» М. Рокича

Можемо припустити, що жінки з низьким рівнем сімейної тривоги є більш андрогінними, ніж фемінними. Відомо, що традиційні очікування від жінки передбачають виконання нею функцій опіки і турботи, створення сімейного затишку. А функція матеріального забезпечення сім'ї більше покладається на плечі чоловіка. У даному випадку ми спостерігаємо орієнтацію жінок не тільки на материнство і щасливе сімейне життя, а також їх акцент на позасімейну активність, яка може приносити реальний фінансовий дохід. На думку Г.Крайг, роль сучасних молодих жінок ясно передбачає поєднання кар'єри і сім'ї [4].

З метою перевірки останньої гіпотези було застосовано кореляційний аналіз, який засвідчив наявність обернених зв'язків між самоставленням та всіма шкалами методики «Аналіз сімейної тривоги». Так, зокрема, наявний обернений зв'язок між самоповагою і почуттям провини ($r = -0,58$), станом тривоги ($r = -0,67$) та нервово-психічним напруженням ($r = -0,57$). Однак, було виявлено наявність прямого взаємозв'язку між самоповагою та термінальною цінністю – цікава робота ($r = 0,42$). Дані результати статистичного опрацювання можуть свідчити про те, що при зростанні самоповаги знижується стан сімейної тривоги, почуття провини та нервово-психічне напруження. Жінки з позитивним самоставленням високо цінують роботу, яка приносить їм задоволення і дає можливість реалізувати свій потенціал. Відповідно, ці жінки вміють переключати свої думки на іншу сферу активності, надмірно не переймаються сімейними труднощами.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, можемо підсумувати, що перша гіпотеза підтвердилась частково. Була виявлена лише частина жінок з дещо підвищеним рівнем сімейної тривоги (середній рівень) порівняно з іншими. Друга гіпотеза підтвердилась теж частково. Зокрема, такі цінності, як: щасливе сімейне життя, любов, а також вихованість та освіченість є притаманними для досліджуваних, проте інші цінності не були виявлені. Третя гіпотеза була спростована. Для більшості досліджуваних властиві високі показники компонентів самоставлення. І нарешті, четверта і п'ята гіпотеза повністю підтвердились, щодо відмінностей та взаємозв'язків між проявами сімейної тривоги та компонентами самоставлення досліджуваних жінок.

Жінкам з тенденцією до підвищення рівня сімейної тривоги можна порекомендувати наступне:

- Працювати над формуванням позитивної «Я-концепції», адже від її рівня залежить наше емоційне реагування на події. Із зростанням самоповаги, самоінтересу, аутосимпатії зменшуються прояви сімейної тривоги та нервово-психічного напруження.
- Важливо розвивати у собі цінність терпимості до інших, толерантності та довіри, таким чином можна зменшити негативні суб'єктивні переживання.
- Важливо проявляти інтерес до інших сфер діяльності, крім сім'ї, наприклад, цікава робота чи хобі, а також вміти відпочивати та розслаблятися.

Перспективами подальшого дослідження може бути виявлення відмінностей в особистісній сфері жінок з високим і низьким рівнем нервово-психічного напруження. Для цього, імовірно, більш відповідною буде група досліджуваних різного вікового періоду, з різним типом гендерної ролі, жінок з обтяженим сімейним анамнезом. Цікавим може бути розкриття інших особистісних рис, зокрема, особливостей самореалізації та психологічного благополуччя жінок з різним рівнем сімейної тривоги.

Література

1. *Виткин Дж.* Женщина и стресс / Джорджия Виткин. — С-Пб. : Питер, 1996. — 320 с.
2. *Гавалешко О. М.* Інтеграція комунікативних та творчих компонентів у структурі самосвідомості особистості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.01 “Загальна психологія, історія психології” / Гавалешко Оксана Миколаївна ; Чернівець. нац. ун-т. — Чернівці, 2001. — 20 с.
3. *Зелінська Т.М.* Амбівалентність особистості: Теорія, діагностика, психокорекція / Тетяна Миколаївна Зелінська. — Київ : Каравела, 2010. — 256 с.
4. *Крайг Г.* Психологія розвитку / Грейс Крайг. — С.-Петербург : Питер, 2000. — 992 с.
5. *Куликов Л.В.* Психологія личности в трудах отечественных психологов / Л.В. Куликов. — Санкт-Петербург : Питер, 2000. — 480 с.
6. *Психология личности : словарь-справочник* / [ред. П. П. Горностай, Т. М. Титаренко]. — Киев : Рута, 2001. — 320 с.
7. *Эйдемиллер Э. Г.* Психология и психотерапия семьи / Э. Г. Эйдемиллер, В. Ю. Юстицкис. — Санкт-Петербург : Питер, 1999. — 656 с.

Відомості про автора:

Волошок Олена В'ячеславівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Львівського національного університету імені Івана Франка.

Статтю подано до друку 30.03.2015.

УДК 159.922.736.4

© М. Hladkevych, 2015

M. Hladkevych (Kyiv)

A SYSTEM OF VALUES IN THE CONTEXT OF A LIFE PLAN FORMATION DURING THE PERIOD OF EARLY YOUTH

У статті йдеться про психологічні особливості формування системи цінностей на юнацькому етапі онтогенезу. Розкрито теоретичні основи проблеми у контексті становлення життєвого плану особистості.

Ключові слова: життєвий план, самовизначення, ціннісні пріоритети, самореалізація, особистісне зростання, професійне та особистісне самовизначення, життєва перспектива.